

بررسی عوامل موثر بر انتقال دانش و تاثیر آن بر عملکرد نوآوری اتحادهای استراتژیک بین‌المللی کسب‌وکارهای کوچک و متوسط دارویی

بابک ضیاء^{1*} - مهران رضوانی² - یاسمین احمدیان³

1. استادیار دانشکده کارآفرینی دانشگاه تهران

2. دانشیار دانشکده کارآفرینی دانشگاه تهران

3. دانش آموخته کارشناسی ارشد کارآفرینی، دانشکده کارآفرینی دانشگاه تهران

تاریخ دریافت: 1399/5/12

تاریخ پذیرش: 1399/8/18

چکیده

این تحقیق با هدف بررسی عوامل موثر بر انتقال دانش و تاثیر آن بر عملکرد نوآوری اتحادهای استراتژیک بین‌المللی انجام شده و از نظر هدف کاربردی و از نظر پارادایم، فرا اثبات‌گرا¹ می‌باشد که با رویکرد کمی صورت پذیرفته است. همچنین استراتژی این تحقیق توصیفی و از نوع هبستگی بوده و جامعه آماری آن از مدیران و مالکان کسب‌وکارهای بین‌المللی فعال در صنعت دارو شکل گرفته‌اند که جهت انتخاب اعضای نمونه از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده استفاده شده است. در این راستا 163 نفر از اعضای نمونه انتخاب و پرسشنامه‌ای مشتمل بر 25 سوال بسته با طیف پنجگانه لیکرت در میان آنها توزیع شد. در این پژوهش برای اطمینان از پایایی پرسشنامه و اندازه‌گیری آن، از دو معیار آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی و برای ارزیابی روایی از روایی محتوا (ضریب نسبی روایی محتوا و شاخص روایی محتوا)، روایی همگرا (آزمون میانگین واریانس استخراجی و مقایسه آن با پایایی ترکیبی) و روایی واگرا (آزمون فورنل و لارکر) استفاده شده است. همچنین در این تحقیق از تکنیک مدل معادلات ساختاری و روش حداقل مربعات جزئی (PLS) و نرم‌افزار Smart PLS برای تجزیه و تحلیل داده استفاده شده است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که به کارگیری سیستم‌های مبتنی بر فناوری اطلاعات، استراتژی یادگیری، فرهنگ اعتماد و ساختار منعطف بر انتقال دانش در اتحادهای استراتژیک بین‌المللی تاثیر داشته و انتقال دانش نیز بر عملکرد نوآوری اتحادهای استراتژیک بین‌المللی تاثیر دارد. همچنین ظرفیت جذب برای اتحاد، ارتباط میان انتقال دانش و عملکرد نوآوری در اتحادهای استراتژیک بین‌المللی را تعدیل می‌کند.

واژه‌های کلیدی: اتحادهای استراتژیک بین‌المللی، انتقال دانش، صنعت دارو، عملکرد نوآوری

مقدمه

امروزه شرکت‌ها به دلایل مختلفی تمایل ورود به اتحادهای استراتژیک دارند که برخی از مهم‌ترین انگیزه‌های ورود به اتحادهای استراتژیک عبارتند از: تسهیم ریسک ناشی از عدم اطمینان‌های موجود، ارتقاء قابلیت‌ها و شایستگی‌های بنگاه، تسهیم دانش، دسترسی به منابع و فناوری‌های متنوع و جدید، تسهیم هزینه‌ها و انعطاف‌پذیری، و بهبود موقعیت رقابتی (مکی‌زاده و ابوالحسنی، 1397).

اتحادهای استراتژیک در تعریف ساده یکی از انواع الگوهای همکاری بین شرکتی و توافقاتی داوطلبانه میان دو یا چند بنگاه دارای هویت مستقل برای تبادل و به اشتراک‌گذاری منابع به منظور عرضه محصول یا خدمت به‌شمار می‌آیند (Lavie et al., 2012). درهم‌تیدگی اقتصاد جهانی، توافق‌های تجاری منطقه‌ای، بحران‌های مالی و رکود جهانی، پیدایش شرکت‌های چندملیتی و آزادسازی بازارها به منظور جذب سرمایه خارجی، فضای کسب و کار بین‌المللی را به شدت پیچیده و بی‌نظمی کرده‌اند و بنگاه‌های تجاری برای حضور در عرصه جهانی نیازمند اتخاذ استراتژی‌های کارآمد و روی آوردن به الگوهای ساختاری مانند اتحادهای استراتژیک بین‌المللی هستند (حسنقلی پور و همکاران، 1397).

از سوی دیگر صنعت دارو یکی از مهم‌ترین صنایع در دنیای مدرن امروزی به حساب می‌آید و به لحاظ جایگاه استراتژیک آن نیازمند رشد و توسعه ویژه در عرصه‌های داخلی و خارجی می‌باشد. این اهمیت موجب شده است تا توجه فعالان این عرصه و همچنین سیاست‌گذاران، بیشتر و بیشتر به بین‌المللی‌سازی این صنعت جلب شود (رحیمی و همکاران، 1390). صنایع دارویی و تجهیزات پزشکی از مهم‌ترین صنایع در تجارت امروزی بشر به لحاظ اثرگذاری بر سلامت انسان بوده و این صنایع به‌عنوان یکی از کلیدی‌ترین و عظیم‌ترین صنایع جهان مطرح می‌باشند. در اختیار داشتن چنین صنایعی به منزله یکی از معیارهای مهم توسعه‌یافتگی کشورها شناخته می‌شود.

مشکلات مربوط به تامین مواد اولیه، بالا بودن هزینه‌های ثبت در بازارهای هدف، عدم امکان جذب تکنولوژی‌های روز دنیا به دلیل کمبود نقدینگی، عدم استمرار حضور در

بازارهای هدف به دلیل فعالیت‌های مستمر و کارشناسی شده شرکت‌های رقیب در بازارهای همسایه، صادرات این گروه را با مشکلاتی مواجه کرده است؛ و از آنجا که یکی از مهم‌ترین روش‌های توسعه صنایع در سطح جهانی، اتحادهای استراتژیک بین‌المللی می‌باشد (Robson et al., 2019)، این ضرورت ایجاد می‌شود که مدیران و مالکین این کسب‌وکارها به سوی ایجاد اتحادهای استراتژیک بین‌المللی حرکت کنند.

ارزش ریالی داروهای تولید شده با همکاری شرکت‌های خارجی در سال 1396، تقریباً معادل 587 میلیارد ریال می‌باشد که در حدود 3 درصد کل ارزش بازار بوده و در غالب ورود شرکت‌ها به پروتکل‌های مشترک تحقیق و توسعه، تولید دارو تحت لیسانس و انتقال تکنولوژی انجام شده است (سازمان غذا و دارو، 1397). همکاری شرکت بهستان دارو با شرکت ساندوز و توافقات شرکت رازک با شرکت بایوسرچلایف 1 در غالب قرارداد صدور مجوز تولید، نمونه‌هایی از همکاری‌های مشترک صورت گرفته بین شرکت‌های داخلی و خارجی در جهت انتقال دانش و تکنولوژی تولید، می‌باشد.

حجم صادرات ایران در سال 1394 حدود 159 میلیون دلار بوده است که این حجم 0/1 ارزش واردات در همان سال می‌باشد که این ارقام نشان‌دهنده عدم موفقیت شرکت‌های ایرانی در صادرات محصولات به بازارهای کشورهای دیگر می‌باشد و حجم بالای واردات دارو می‌باشد (بانک کارآفرین). بنابراین با توجه به پیچیدگی و عدم قطعیت بالا در محیط کسب‌وکار، نیاز به پیوستن به اتحادهای استراتژیک به‌ویژه برای توسعه فنی یا انتقال فناوری، به‌عنوان منبع نوآوری و کسب مزیت رقابتی بیش از گذشته احساس می‌شود؛ اما مطالعات متعدد نرخ بالای شکست در این نوع اتحادها را نشان می‌دهد (جعفرنژاد و همکاران، 1397)؛ که یکی از دلایل احتمالی این شکست‌ها ضعف در عملکرد نوآوری می‌باشد.

از این رو با توجه به اهمیت اتحادهای استراتژیک بین‌المللی در صنعت دارو و نیز با عنایت به عدم موفقیت بسیاری از اتحادهای مذکور، این ضرورت ایجاد شد تا در پژوهشی جامع به

بررسی تاثیر عوامل موثر بر انتقال دانش و تاثیر آن بر عملکرد نوآوری اتحادهای استراتژیک بین‌المللی کسب‌وکارهای کوچک و متوسط دارویی پردازیم.

مروری بر مبانی نظری و پیشینه پژوهش

انتقال دانش

امروزه در محیط کسب و کار رقابتی، دانش به عنوان یک منبع حیاتی مورد توجه است (Dayan et al., 2017). چرا که مدیریت و بکارگیری موثر دانش یکی از دارایی‌های مهم و راهبردی هر سازمان است و تاثیر قابل ملاحظه‌ای بر بهره‌وری و موفقیت سازمان دارد (Wei & Miraglia, 2017). محققین دانش را به عنوان پدیده‌ای نامشهود، بدون مرز و پویا معرفی نموده‌اند که به طور کلی به عنوان یک منبع، یک شی، یک پتانسیل و ... در نظر گرفته شده، قابل تسهیم بوده و با معرفی اطلاعات جدید تغییر می‌کند (Wang et al., 2019).

در ساده‌ترین تعریف بلینی 1 و همکاران (2016) انتقال دانش را تبادل دانش بین افراد، تیم‌ها، گروه‌ها یا سازمان‌های مختلف معرفی نموده‌اند.

در خصوص عوامل موثر بر انتقال دانش، اندیشمندان مختلف به عوامل متعددی اشاره نموده‌اند. از میان عوامل ارائه شده در تحقیقات مختلف، در تحقیق حاضر عوامل موثر بر انتقال دانش برگرفته از مطالعه آگروال و کاپور 2 (2018) می‌باشد که مطالعه مذکور این عوامل را سیستم‌های مبتنی بر فناوری اطلاعات، استراتژی یادگیری، فرهنگ اعتماد و ساختار منعطف معرفی نموده است.

عملکرد نوآوری

بسیاری از سازمان‌ها متوجه شده‌اند که نوآوری برای بقای شرکت‌های مدرن بسیار حیاتی بوده و توانایی نوآور بودن برای حفظ مزیت رقابتی ضروری می‌باشد (Santos et al., 2014). یکی از جنبه‌های نوآوری، عملکرد نوآورانه می‌باشد که امروزه با توجه به نیاز روزافزون به

مزیت رقابتی پایدار، عملکرد نوآوری در مرکز توجه محققان قرار گرفته است (Nagesh, 2016). عملکرد نوآوری در ادبیات موضوع به عنوان یکی از مهم‌ترین پیشران‌های سایر جنبه‌های عملکردی سازمان با توجه به تلاش‌های مداوم که به منظور بهبود، تجدید، اکتشاف، یادگیری از اشتباهات و سازش با محیط رقابتی به سرعت متغیر صورت می‌گیرد، انگاشته شده است.

در تعریفی بیان شده است عملکرد نوآوری عبارت است از پاداش بازار برای خدمات و محصولات جدید، به صورت خروجی‌های مالی (مانند سهم محصولات در فروش و سود) و خروجی‌های غیر مالی (Calisir et al., 2013).

هونگ¹ و همکاران (2019) معتقدند که عملکرد نوآوری در نوآوری محصول، نوآوری فرایند، نوآوری سازمانی و نوآوری استراتژیک منعکس می‌شود (Hong et al., 2019). برخی دیگر معتقدند که عملکرد نوآوری یک شرکت را می‌توان با اقدامات مختلفی مانند نوآوری محصول/خدمت و نوآوری فنی و فرآیندی سنجید (Lo, 2016).

اتحادهای استراتژیک بین‌المللی

در محیط رقابتی امروز که رقابت در آن افسار گسیخته است، شرکت‌ها برای انجام فعالیت‌های ایجاد ارزش از جمله تولید قطعات، مونتاژ نهایی، توسعه فناوری جدید، تحقیق و توسعه و بازاریابی/تجاری سازی درگیر اتحادهای استراتژیک می‌شوند.

اتحادهای استراتژیک با ترکیب کردن منابع و قابلیت‌ها، فراتر از مرزهای یک بنگاه ارزش آفرینی می‌کنند. اتحادهای استراتژیک نیازمند تعامل مداوم و ایجاد هماهنگی میان مجموعه‌ای از فعالیت‌ها است که هر چه این فعالیت‌ها پیچیده تر و نامتجانس تر باشند شکل‌گیری اتحاد ضرورت بیشتری می‌یابد (Mindruta et al., 2016).

اتحادهای استراتژیک شامل همکاری بین دو یا چند شریک است. بطوریکه هر یک از شرکای اتحاد، به عنوان یک سازمان مستقل دارای فرهنگ سازمانی منحصر به فرد، سبک‌های

عملیاتی و صلاحیت‌های اصلی خود هستند و بر این اساس منابع ویژه اما مکمل را در یک اتحاد جمع می‌کنند. اتحادهای استراتژیک شامل سرمایه‌گذاری‌های مشترک، موافقت‌نامه‌های صدور مجوز، توافق‌های توزیع و عرضه، مشارکت‌های تحقیق و توسعه، موافقت‌نامه‌های تولید مشترک، فرانچایزینگ و مبادلات فنی است (Fatehi & Choi, 2019).

به توافق بین دو یا چند سازمان با ملیت‌های مختلف جهت دستیابی به سود اقتصادی اشاره دارد، که از طرق مختلفی همچون فرانچایز، صدور مجوز، ائتلاف تحقیق و توسعه، سرمایه‌گذاری مشترک، توافق همکاری تولید، برون‌سپاری و ادغام صورت می‌گیرد (Aggarwal & Kapoor, 2018).

اتحادهای استراتژیک بین‌المللی همچنین وسیله مهمی را نشان می‌دهند که بنگاهها می‌توانند بوسیله آن دانش جدید کسب کنند (Ramachandran et al., 2012). همچنین در اتحادهای استراتژیک بین‌المللی، شرکت‌های همکار با ملیت‌های مختلف با یکدیگر همکاری می‌کنند تا از این طریق در سطح جهانی اقدام به تبادل دانش با یکدیگر نمایند.

چارچوب نظری پژوهش

در یک اتحاد استراتژیک انتظار می‌رود که کارکنان همه شرکاء مشارکت داشته باشند، بنابراین دانش مستند شرکا را می‌توان از طریق کانالهای رسمی منتقل کرد اما انتقال دانش ضمنی به ساختار انعطاف‌پذیر، روابط غیررسمی، فرهنگ اعتماد و استراتژیهای مؤثر یادگیری نیاز دارد (Rhodes et al., 2008).

از طرفی ظرفیت جذب که به عنوان مجموعه گسترده‌ای از مهارت‌های یک شرکت برای درک، ادغام، جذب و استفاده از دانش به دست آمده از منابع مختلف تعریف شده است، به عنوان یکی از مهمترین عناصر برای جذب موفق و کاربرد دانش منتقل شده شناخته می‌شود. از سوی دیگر مطالعات مختلف بیان داشته‌اند که انتقال دانش رابطه مستقیمی با عملکرد نوآوری دارد که عملکرد نوآوری شرکت را می‌توان با ابزارهای اقدامات مختلفی مانند نوآوری محصول/خدمات و نوآوری فنی و فرایندی سنجید (Lo, 2016).

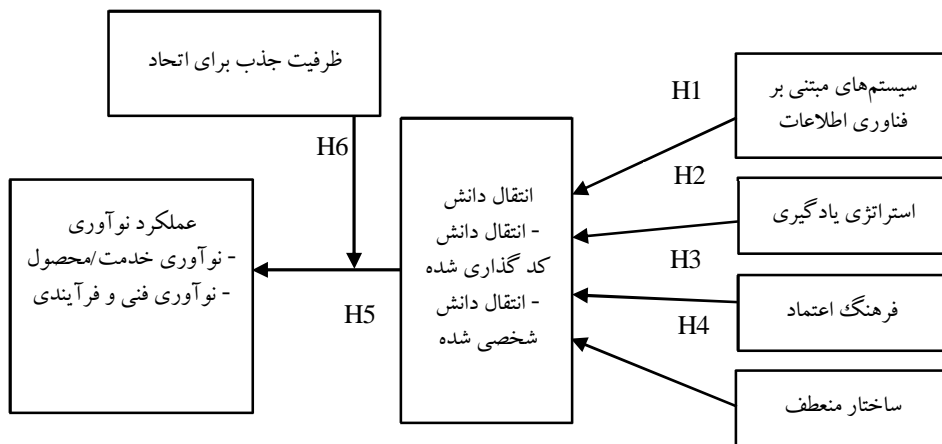
بر این اساس مدل مفهومی تحقیق به بررسی رابطه بین عوامل سازمانی و انتقال دانش و تأثیر دانش منتقل شده بر عملکرد نوآوری اتحاد، ضمن در نظر گرفتن نقش تعدیل کننده ظرفیت جذب می‌پردازد (Rhodes et al., 2008). در این مدل عوامل سازمانی مد نظر عبارتند از: استراتژی یادگیری، فرهنگ اعتماد، ساختار و طراحی انعطاف پذیر و سیستم‌های مبتنی بر فن آوری اطلاعات (Lok et al., 2005) که در ادامه تعریف هر یک از مفاهیم مذکور تشریح شده است.

فناوری اطلاعات عبارت است از گردآوری، ذخیره سازی، ساماندهی، پردازش و نشر اطلاعات اعم از صوت، تصویر، متن یا عدد که با استفاده از ابزار رایانه ای و مخابراتی صورت می پذیرد (سبحانی و همکاران، 1392). نقش استراتژی‌های یادگیری کمک به تیم‌ها در انتخاب فرایند مناسب برای ترکیب و رسیدن به یک اطلاعات جامع است (خلیل نژاد و دانشور دیلمی، 1397). استراتژی یادگیری شامل دو استراتژی بهره برداری و اکتشافی می‌باشد. استراتژی بهره برداری بر پالایش و گسترش دانش موجود، مهارت‌ها و فناوری تمرکز داشته و استراتژی اکتشافی بر آزمایش‌های جدید و کسب دانش جدید، مهارت‌ها و فناوری دلالت دارد (Li & Huang, 2013).

اعتماد عبارت است از اعتقاد به قابل اطمینان بودن وعده یا حرف یکی از طرفین و اینکه یک طرف، تعهدات خود را در یک رابطه انجام خواهد داد (Yousafzai, 2003). یک ساختار ارگانیکی و منعطف دارای سطوح پایینی از پیچیدگی، رسمیت و تمرکز است (یدالهی فارسی و همکاران، 1388).

این چارچوب به دو بخش تقسیم می‌شود: بخش اول چهار عامل سازمانی مؤثر در انتقال دانش را به عنوان متغیرهای مستقل و انتقال دانش را به عنوان متغیر وابسته در نظر می‌گیرد. در بخش دوم نیز انتقال دانش (شامل انتقال دانش کد گذاری شده و انتقال دانش شخصی شده) به عنوان متغیر مستقل و عملکرد نوآوری (شامل نوآوری خدمت/محصول) به عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شده است. متغیر ظرفیت جذب اتحاد نیز به عنوان متغیر تعدیل کننده

لحاظ گردیده است. حال با توجه به مطالعات صورت گرفته پیشین مدل نظری این تحقیق به صورت زیر طراحی و تدوین گردیده است.

شکل (1) مدل نظری تحقیق (برگرفته از آگروال و کاپور، 2018)

با توجه به اینکه پژوهش آگروال و کاپور (2018) فاقد بخش کمی و بررسی‌های آماری می‌باشد، لذا صحت و اعتبار این مدل مورد تایید قرار نگرفته است. از اینرو تحقیق حاضر به منظور رفع خلاء موجود و آزمون آماری مدل که در آن به بررسی عوامل سازمانی موثر بر انتقال دانش و تاثیر آن بر عملکرد نوآوری اتحادهای استراتژیک بین‌المللی کسب و کارهای کوچک و متوسط دارویی با در نظر گرفتن نقش تعدیلگر ظرفیت جذب پرداخته باشد، طراحی و اجرا گردید.

روش شناسی

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر پارادایم، فرااثبات‌گرا می‌باشد که با رویکرد کمی صورت پذیرفته است که بر حسب روش گردآوری داده‌ها، توصیفی-همبستگی است. جامعه آماری پژوهش کسب و کارهای بین‌المللی فعال در صنعت دارو هستند که با توجه به موضوع تحقیق؛ مدیران شامل مدیران و مالکان این شرکت‌ها برای پرسشنامه مورد

مطالعه قرار گرفته‌اند. بر اساس آمارنامه دارویی سازمان غذا و دارو (1397)، 136 کسب و کارهای کوچک و متوسط دارویی در صنعت دارو فعال بوده و جامعه آماری پژوهش حاضر 1180 نفر مدیران و مالکان کسب و کارهای کوچک و متوسط دارویی می‌باشند. در تحقیق حاضر جهت عدم تورش نمونه از جامعه، از روش‌های مبتنی بر معادلات آماری جهت تعیین حجم نمونه استفاده شده، و در این راستا مدل پژوهش بر اساس نظر سارنز (2011) به مدل‌های رگرسیونی کوچکتر تجزیه شده؛ و مدلی که متغیرهای پیش‌گوی بیشتری دارد و دارای حجم نمونه بیشتری بوده و به عنوان مبنای تعیین حجم نمونه انتخاب گردید (در اینجا بخش اول مدل). سپس با استفاده از نرم افزار تعیین حجم نمونه SPSS SAMPLE POWER حجم نمونه مدل رگرسیون اول تعیین شد که برای خطای 01٪، حجم نمونه 158 می‌باشد. لذا در این پژوهش حجم نمونه 158 نفر تخمین زده شد. بر این اساس جهت اطمینان از دستیابی به این تعداد، پرسشنامه بین 170 نفر از اعضای جامعه که با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند، توزیع گردید که پس از حذف پرسشنامه‌های ناقص تعداد 163 پرسشنامه جهت تجزیه و تحلیل انتخاب گردید.

به منظور گردآوری داده‌ها از پرسشنامه محقق ساخت استفاده شده که 7 شاخص را به وسیله 25 گویه مورد سنجش قرار می‌دهد. سوالات 1 تا 4 مرتبط با متغیر بکارگیری سیستم‌های مبتنی بر فناوری اطلاعات، سوالات 4-8 مرتبط با متغیر بکارگیری استراتژی‌های یادگیری، سوالات 8-11 برای متغیر فرهنگ اعتماد، سوالات 11-14 برای متغیر ساختار منعطف، سوالات 14 تا 18 برای متغیر انتقال دانش، سوالات 18-21 برای متغیر عملکرد نوآوری و سوالات 21 تا 25 مرتبط با متغیر ظرفیت جذب می‌باشند که همه آن‌ها بر اساس طیف 5 گانه لیکرت سنجیده شدند. به منظور سنجش روایی پرسشنامه از روش روایی محتوا با بهره‌گیری از نظر خبرگان دانشگاهی و صاحب نظران حوزه پژوهش در صنعت دارو استفاده شد.

در این پژوهش جهت اطمینان از پایایی پرسشنامه و اندازه‌گیری آن، از دو معیار آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی و برای ارزیابی روایی از روایی محتوا (ضریب نسبی روایی محتوا و شاخص روایی محتوا)، روایی همگرا (آزمون میانگین واریانس استخراجی و مقایسه آن با

پایایی ترکیبی) و روایی واگرا (آزمون فورنل و لارکر) استفاده شده است. جدول زیر شاخص‌های روایی همگرا و پایایی هر یک از متغیرها را به صورت خلاصه نشان می‌دهد.

جدول 1. ضریب آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی

معيار R2	میانگین واریانس استخراجی	پایایی ترکیبی	آلفای کرونباخ	نام متغیر
	0/693	0/899	0/849	سیستم‌های مبتنی بر فناوری اطلاعات
	0/640	0/875	0/805	استراتژی یادگیری
	0/613	0/821	0/657	فرهنگ اعتماد
	0/644	0/845	0/725	ساختار منعطف
0/502	0/631	0/870	0/794	انتقال دانش
0/608	0/576	0/844	0/968	عملکرد نوآوری
	0/575	0/801	0/674	ظرفیت جذب برای اتحاد

با توجه به اینکه مقدار مناسب آلفای کرونباخ 0/7 و در مورد متغیرها با تعداد سوال‌های اندک 0/6 می‌باشد و مقدار مناسب پایایی ترکیبی نیز 0/7 است مطابق یافته‌های جدول (1) می‌توان پایایی را مناسب دانست. هم چنین نتایج جدول شماره (1) نشان می‌دهد که میزان واریانس استخراجی تمامی متغیرها بالاتر از 0.5 است و پایایی ترکیبی (CR) تمامی متغیرها از میانگین واریانس استخراجی (AVE) آنها بیشتر است. بر این اساس می‌توان روایی همگرایی پرسشنامه تحقیق را مناسب ارزیابی نمود.

هم چنین بر اساس نظر چین (1998) که سه مقدار 0/19، 0/33 و 0/67 را به عنوان ملاک برای مقادیر ضعیف، متوسط و قوی R2 معرفی می‌کند و با توجه به نتایج جدول (1) می‌توان گفت که متغیرهای برونزای تحقیق، به طور قوی قابلیت پیش بینی رفتار متغیرهای درونزای انتقال دانش و عملکرد نوآوری را دارند.

هم چنین در مطالعه حاضر جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از تکنیک مدل معادلات ساختاری و نرم افزار اسمارت پی‌ال‌اس 3 بهره گرفته شده است.

یافته ها

توصیف جمعیت شناختی: نتایج بررسی ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نمونه آماری شامل جنسیت، سن، میزان تحصیلات و سابقه فعالیت در سطح بین‌المللی حاکی از آن است که اکثریت اعضای نمونه را مردان (با 66٪) تشکیل می‌دهند، در مقابل زنان نیز 34٪ اعضای نمونه را تشکیل می‌دهند و سن اکثریت اعضای نمونه (56.4٪) بالاتر از 50 سال است. هم‌چنین اکثریت اعضای نمونه را افراد دارای مدرک دکتری (با 41.1 درصد) تشکیل می‌دهند (با توجه به اینکه بخش قابل توجهی از مدیران و مالکان کسب‌وکارهای دارویی را پزشکان تشکیل می‌دهند). پس از آن نیز افراد دارای مدرک کارشناسی ارشد (با 28.2 درصد) و مدرک کارشناسی (با 23.9 درصد) بیشترین بخش از اعضای نمونه را تشکیل می‌دهند. نتایج این بخش نشان می‌دهد اکثریت اعضای نمونه (65.6٪) دارای سابقه فعالیت در سطح بین‌المللی بیشتر از 10 سال می‌باشند

جدول 2. بررسی توصیفی متغیرهای تحقیق

متغیر	انحراف معیار		چولگی		کشیدگی	
	آماره	آماره	آماره	انحراف استاندارد	آماره	انحراف استاندارد
سیستم‌های مبتنی بر فناوری اطلاعات	1/8129	0/68231	1/464	0/190	3/318	0/378
استراتژی یادگیری	2/2623	0/62534	0/943	0/190	1/710	0/378
فرهنگ اعتماد	2/1513	0/62108	0/893	0/190	1/084	0/378
ساختار منعطف	2/2209	0/97936	0/937	0/190	0/102	0/378
انتقال دانش	2/3911	0/79010	0/956	0/190	0/795	0/378
ظرفیت جذب برای اتحاد	2/3517	0/83333	1/108	0/190	1/454	0/378
عملکرد نوآوری	2/2193	0/83277	1/662	0/190	2/316	0/378

توصیف شاخص ها

مطابق با نظر کلین (2005) با توجه به نوع داده‌های پژوهش که در قالب طیف لیکرت می‌باشد؛ برای تشخیص نرمال بودن توزیع داده‌ها باید شاخص‌های پژوهش و متغیرهای آن از نظر شکل توزیع و بر اساس شاخص‌های چولگی و کشیدگی مورد ارزیابی قرار گیرند. اگر چولگی و کشیدگی شاخص‌ها حد مجاز را رعایت کرده باشد شرط لازم برای نرمال بودن

توزیع داده‌ها برقرار خواهد شد. اما برای نتیجه قطعی شاخص‌های چولگی و کشیدگی متغیرها نیز باید بررسی گردد. در تحقیق حاضر کلیه شاخص‌های تحقیق دارای چولگی بین (2 و -2) و کشیدگی بین (5 و -5) می‌باشند؛ بنابراین شرط لازم برای نرمال بودن برقرار می‌باشد.

همانگونه که در جدول 2 قابل مشاهده است، مقادیر میانگین کلیه متغیرها در نمونه پایین‌تر از مقدار متوسط 3 قرار دارد؛ که این موضوع نشان می‌دهد وضعیت تمامی متغیرهای تحقیق در میان اعضای نمونه، کمتر از حد متوسط است. همچنین مطابق با نظر استیون (2002) برای آنکه اطمینان حاصل کنیم داده‌های بی تفاوت در مجموعه تحقیق وجود ندارد، پراکندگی پاسخ‌های افراد برای هر متغیر باید بزرگتر از 0.5 باشد؛ که با توجه به نتایج به دست آمده، برای کلیه متغیرها پراکندگی بالای 0.5 است. همچنین همانطور که پیشتر اشاره شد شرط کافی برای نرمال بودن توزیع داده‌ها، آن است که ضرایب چولگی و کشیدگی متغیرها حد مجاز را رعایت کرده باشند؛ که با توجه به نتایج جدول 4 این امر برای کلیه متغیرها مشهود است. بنابراین می‌توان ادعا نمود توزیع داده‌ها از الگوی زنگوله‌ای یا نرمال تبعیت می‌کند.

شاخص نیکویی برازش مدل¹ (GOF): این شاخص سازش بین کیفیت مدل ساختاری و مدل اندازه‌گیری را نشان می‌دهد. بالاتر بودن مقدار GOF از 0/5 برازش مدل را نشان می‌دهد و با توجه به اینکه مقدار شاخص نیکویی برازش برای این مدل برابر 0/589 می‌باشد که طبق فرمول ذیل محاسبه شده لذا برازش مدل مناسب ارزیابی می‌شود.

$$GOF = \sqrt{\text{communalities} \times R^2} \quad GOF = \sqrt{0.625 \times 0.555} = 0.589$$

در ادامه برای سنجش معناداری روابط علی بین متغیرها از ضرایب معناداری و مسیر استفاده شده است که نتایج آن را در جدول (3) شده است. هم‌چنین از آزمون سوبل برای سنجش معناداری تاثیر میانجی یک متغیر در رابطه میان دو متغیر دیگر استفاده شده است که نتایج آن در جدول (4) قابل مشاهده است.

جدول 3. نتیجه فرضیه‌های تحقیق بر اساس نتایج مدل‌های ساختاری

نتیجه	ضرایب مسیر	ضرایب معناداری	فرضیه‌ها
تأیید	0/112	2/004	بکارگیری سیستم‌های مبتنی بر فناوری اطلاعات بر انتقال دانش در اتحادهای استراتژیک بین‌المللی تاثیر دارد.
تأیید	0/188	2/058	استراتژی یادگیری بر انتقال دانش در اتحادهای استراتژیک بین‌المللی تاثیر دارد.
تأیید	0/247	2/366	فرهنگ اعتماد بر انتقال دانش در اتحادهای استراتژیک بین‌المللی تاثیر دارد.
تأیید	0/385	5/261	ساختار منعطف بر انتقال دانش در اتحادهای استراتژیک بین‌المللی تاثیر دارد.
تأیید	0/434	5/078	انتقال دانش بر عملکرد نوآوری اتحادهای استراتژیک بین‌المللی تاثیر دارد.
تأیید	0/786	3/052	ظرفیت جذب برای اتحاد، ارتباط میان انتقال دانش و عملکرد نوآوری در اتحادهای استراتژیک بین‌المللی را تعدیل می‌کند.

جدول 4. نتیجه آزمون سو بل

نتیجه	z-value	فرضیه‌ها
رد	1/84	انتقال دانش در رابطه بین سیستم‌های مبتنی بر فناوری اطلاعات و عملکرد نوآوری نقش میانجی دارد.
رد	1/87	انتقال دانش در رابطه بین استراتژی یادگیری و عملکرد نوآوری نقش میانجی دارد.
تأیید	2/12	انتقال دانش در رابطه بین فرهنگ اعتماد و عملکرد نوآوری نقش میانجی دارد.
تأیید	3/62	انتقال دانش در رابطه بین ساختار منعطف و عملکرد نوآوری نقش میانجی دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به اهمیت اتحادهای استراتژیک بین‌المللی در صنعت دارو و نیز با عنایت به عدم موفقیت بسیاری از اتحادهای مذکور، در پژوهشی جامع به بررسی تاثیر عوامل موثر بر انتقال دانش و تاثیر آن بر عملکرد نوآوری اتحادهای استراتژیک بین‌المللی کسب و کارهای کوچک و متوسط دارویی پرداخته شد و نتایج ذیل حاصل گردید:

نتایج جدول شماره (3) حاکی از تاثیر گذاری مثبت بکارگیری سیستم‌های مبتنی بر فناوری اطلاعات بر انتقال دانش در اتحادهای استراتژیک بین‌المللی می‌باشد. بر این اساس می‌توان گفت استفاده شرکت‌های عضو اتحادهای استراتژیک بین‌المللی از نرم افزارهای هوشمند طراحی عملیات؛ سیستم‌های اطلاعاتی مدیریت و نرم افزارهای مدیریت پروژه؛ بهره‌گیری از ابزارهای الکترونیک همچون ویدئو کنفرانس به منظور تبادل اطلاعات و برگزاری جلسات منجر به انتقال بهینه دانش و تجربیات کارکنان سازمانها در شرکت‌های عضو اتحاد می‌گردد.

هم چنین نتایج جدول (3) نشان دهنده تاثیر گذاری مثبت بکارگیری استراتژی یادگیری بر انتقال دانش در اتحادهای استراتژیک بین‌المللی می‌باشد. بر این اساس می‌توان گفت که مواردی همچون بهره برداری شرکت‌های عضو اتحاد از دانش، مهارت‌ها و فناوری‌های موجود؛ خلق و کشف دانش، مهارت‌ها و فناوری‌های جدید توسط شرکت‌های عضو اتحاد؛ تجزیه و تحلیل مداوم اطلاعات جمع‌آوری شده؛ تحلیل و اشتراک گذاری تلاش‌های ناموفق سازمانی و تجربیات فراگرفته شده و ... می‌تواند انتقال دانش بهبود بخشد.

بر اساس نتایج جدول (3) می‌توان گفت که فرهنگ اعتماد بر انتقال دانش در اتحادهای استراتژیک بین‌المللی تاثیر مثبت دارد. بر این اساس می‌توان گفت که وجود اعتماد کامل بین مدیران و کارکنان در شرکت‌های عضو اتحاد؛ اعتماد کامل بین کارکنان با یکدیگر و اعتماد کامل بین سازمانها با یکدیگر از طریق طراحی سازوکارهای منسجم جهت انتقال دانش خلق شده میان اعضا منجر به ارتقاء سطح انتقال دانش در میان اتحادهای بین‌المللی استراتژیک گردد.

نتایج جدول (3) حاکی از تاثیر گذاری مثبت ساختار منعطف بر انتقال دانش در اتحادهای استراتژیک بین‌المللی می‌باشد. بر این اساس می‌توان گفت که وجود قوانین، مقررات و رویه‌ها منعطف و قابل تغییر در شرکت‌های عضو اتحاد؛ استفاده از ساختارهای موقت (ادهو کراسی) به منظور دستیابی به مقاصد خاص می‌تواند منجر به انتقال بهینه دانش گردد.

هم چنین نتایج جدول (3) نشان دهنده تاثیر گذاری مثبت انتقال دانش بر عملکرد نوآوری اتحادهای استراتژیک بین‌المللی می‌باشد. بر این اساس می‌توان گفت که مواردی همچون انتقال دانش‌ها و تجربیات کارکنان سازمانها؛ طراحی سازوکارهای منسجم جهت انتقال دانش خلق شده میان اعضا منجر به بهبود عملکرد نوآوری و توسعه گستره تولیدات از طریق محصولات جدید؛ استفاده شرکت از روش‌ها و فرایندهای ابتکاری برای تولید محصولات و بازرگاری و اصلاح منظم روش‌ها و فرایندهای تولید می‌شوند.

هم چنین نتایج جدول (3) نشان دهنده تعدیلگری مثبت ظرفیت جذب برای اتحاد در ارتباط میان انتقال دانش و عملکرد نوآوری در اتحادهای استراتژیک بین‌المللی می‌باشد. بدین

معنا که تاثیر انتقال دانش بر عملکرد نوآوری در اتحادهای استراتژیک بین‌المللی در شرکت‌هایی با ظرفیت جذب بالا بیشتر از شرکتهایی با ظرفیت جذب پایین است. بر این اساس می‌توان گفت تاثیر انتقال دانش بر عملکرد نوآوری در اتحادهای استراتژیک بین‌المللی در شرایطی که شرکت‌های عضو اتحاد قابلیت زیادی در شناسایی و کسب دانش تولید شده در خارج از بنگاه؛ قابلیت ترجمه، فهم و تفسیر دانش بدست آمده از منابع خارجی و قابلیت بهره‌برداری و استفاده از دانش بدست آمده از منابع خارجی را جهت بهبود عملیات خود داشته باشند، بیشتر از زمانی است که شرکت‌ها فاقد این توانایی‌ها باشند. نتایج بدست آمده شایان ذکر است نتایج حاصل در این بخش با از مطالعات آگروال و کاپور (2018) همراستا می‌باشد.

پیشنادهای کاربردی

با توجه به تاثیر گذاری مثبت بکارگیری سیستم‌های مبتنی بر فناوری اطلاعات بر انتقال دانش در اتحادهای استراتژیک بین‌المللی می‌باشد پیشنهاد می‌شود در شرکت‌های مورد مطالعه از نرم افزارهای هوشمند به منظور طراحی عملیات استفاده شود. از سوی دیگر پیشنهاد می‌شود در شرکت‌های مورد مطالعه از سیستم‌های تصمیم‌گیری مبتنی بر فناوری اطلاعات و سیستم‌های اطلاعاتی مدیریت بهره گرفته شود. همچنین با توجه به نتایج حاصله، پیشنهاد می‌شود در شرکت‌های مورد مطالعه به منظور تبادل اطلاعات و برگزاری جلسات با دیگر شرکت‌های عضو اتحاد از ابزارهای الکترونیکی همچون ویدئو کنفرانس بهره گرفته شود. همچنین به مدیران سازمان‌های مورد مطالعه پیشنهاد می‌شود به منظور برنامه ریزی و کنترل پروژه‌ها از ابزارهای مبتنی بر فناوری اطلاعات همچون نرم افزارهای مدیریت پروژه بهره گرفته شود.

با توجه به تاثیر گذاری مثبت بکارگیری استراتژی یادگیری بر انتقال دانش در اتحادهای استراتژیک بین‌المللی و مبتنی بر نتایج بدست آمده پیشنهاد می‌شود در شرکت‌های مورد مطالعه به طور مداوم اطلاعات جمع‌آوری شده و به منظور تولید و گسترش حقایق جدید، تجزیه و تحلیل شوند و به طور مداوم نسبت به خلق و کشف دانش، مهارت‌ها و فناوری‌های جدید اقدام گردد.

همچنین با توجه به تاثیر گذاری مثبت ساختار منعطف بر انتقال دانش در اتحادهای استراتژیک بین‌المللی پیشنهاد می‌شود در شرکت‌های مورد مطالعه جهت حصول اطمینان از جریان یافتن اطلاعات و دانش استفاده از خدمات دیگران یا تامین منابع از خارج سازمان از ساختارهای تار عنکبوتی استفاده شود. از طرفی دیگر توصیه می‌شود در شرکت‌های مورد مطالعه از ساختارهای موقت (ادھو کراسی) به منظور دستیابی به مقاصد خاص استفاده شود. علاوه بر این پیشنهاد می‌شود با بالا بردن فرهنگ اعتماد در میان شرکت‌های عضو اتحاد، بستری برای انتقال دانش و تجربیات کارکنان هر یک از سازمان‌ها با سازمان‌های دیگر عضو اتحاد ایجاد گردد.

از سوی دیگر بر مبنای نتایج بدست آمده پیشنهاد می‌شود در شرکت‌های مورد مطالعه دانش خلق شده توسط هر یک از سازمانها، تدوین شده و در اختیار سایر اعضای اتحاد قرار گیرد و سازوکارهای منسجمی جهت انتقال دانش خلق شده میان اعضا طراحی شود تا منجر به بالا رفتن عملکرد نوآوری هر یک از شرکت‌های عضو اتحاد گردد.

منابع

- آقاجانی، طهمورث، رضازاده، آرش، شوقی، بهزاد. (1393). بررسی تأثیر اتحاد استراتژیک بر عملکرد سازمانی مورد مطالعه: اتحاد بین‌نورد آلومنیوم اراک و آلومنیوم پارس. پژوهش‌های مدیریت راهبردی، 20(55)، 9-34.
- خلیل نژاد، شهرام، دانشور دیلمی، محمدرضا. (1397). تأثیر استراتژی‌های یادگیری بر توسعه محصول جدید با نقش تعدیلگری جهت‌گیری استراتژیک و قابلیت‌های شناختی. فصلنامه علمی پژوهشی پژوهش‌های مدیریت راهبردی، 24(69)، 13-34.
- سبحانی، یزدان، هنری، حبیب، شهلائی، جواد، احمدی، علیرضا. (1392). رابطه فناوری اطلاعات و مدیریت دانش در فدراسیون‌های ورزشی. مدیریت ورزشی، 5(2)، 55-73.
- مکی زاده، وحید، ابوالحسینی، نیما. (1397). الگوی مفهومی عملکرد اتحادهای استراتژیک با رویکرد مدل‌سازی معادلات ساختاری (مورد مطالعه: صنعت نفت). بررسی‌های بازرگانی، 16(90-91)، 93-107.
- نصر اصفهانی، علی، انصاری، رضا، مولایی خوراسگانی، ریحانه. (1394). بررسی تاثیر ظرفیت جذب بر کارآفرینی سازمانی (مورد مطالعه: شرکت‌های مستقر در شهرک علمی-تحقیقاتی استان اصفهان). فصلنامه علمی پژوهشی توسعه کارآفرینی، 9(2)، 377-395.
- یداله‌ی فارسی، جهانگیر، عزیزی زیارت، امید، خواستار، حمزه. (1388). بررسی رابطه‌ی بین ساختار و کارآفرینی سازمانی (مطالعه موردی: بانک‌های خصوصی سطح شهر تهران). توسعه کارآفرینی، 2(3)، 55-80.
- Aggarwal, V., & Kapoor, M. (2018). Innovation growth from knowledge transfer in international strategic alliances. *Journal of Strategy and Management*, 11(4), 483-496.
- Bellini, A., Aarseth, W., & Hosseini, A. (2018). Effective knowledge transfer in successful partnering projects. *Energy Procedia*, 96, 218-228.
- Calisir, Fethi; Gumussoy, Cigdem Altin; Guzelsoy, Ezgi, (2013). Impacts of learning orientation on product innovation performance. *The Learning Organization*, 20(3), 176-194.
- Chin, Wynne w. (1998), *The partial least squares approach for structural equation modeling In Modern methods for business research*, Macoulides (Ed). Lawrence Erlbaum Associates: Mahwah, NJ.

- Dayan, R., Heisig, P., & Matos, F. (2017). Knowledge management as a factor for the formulation and implementation of organization strategy. *Journal of Knowledge Management*, 21(2), 308-329.
- Fornell, C., & Larcker, D. F. (1981). Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error. *Journal of marketing research*, 18(1), 39-50.
- Hagedoorn, J., & Cloudt, M. (2003). Measuring innovative performance: is there an advantage in using multiple indicators?. *Research policy*, 32(8), 1365-1379.
- Henseler, J., Ringle, C. M. and Sinkovics, R. (2009), The use of partial least squares path modeling in international marketing, *Advances in international Marketing*, 20.
- Li, Y. H., & Huang, J. W. (2013). Exploitative and exploratory learning in transactive memory systems and project performance. *Information & Management*, 50(6), 304-313.
- Lavie, D., Haunschild, P. R., & Khanna, P. (2012). Organizational differences, relational mechanisms, and alliance performance. *Strategic Management Journal*, 33(13), 1453-1479.
- Lo, F. Y. (2016). Intra-MNE advantage transfer and subsidiary innovativeness: The moderating effect of international diversification. *Journal of Business Research*, 69(5), 1712-1717.
- Lok, P., Hung, R.Y., Walsh, P., Wang, P. and Crawford, J. (2005). An integrative framework for measuring the extent to which organizational variables influence the success of process improvement programmes. *Journal of Management Studies*, 42(7), 1357-1381.
- Mindruta, D., Moeen, M., & Agarwal, R. (2016). A two-sided matching approach for partner selection and assessing complementarities in partners' attributes in inter-firm alliances. *Strategic Management Journal*, 37(1), 206-231.
- Nagesh, T. (2016). Linking knowledge management and innovation culture for business performance improvement. *International Journal of Knowledge Management and Practices*, 4(2), 9-22.
- Ramachandran, I., Clark, K., Miller, S. R., & Wang, D. (2012). *Influence of knowledge resources on exploratory and exploitative international strategic alliances: Effects of the institutional environment*. In *Institutional theory in international business and management* (pp. 339-313). Emerald Group Publishing Limited.
- Rhodes, J., Hung, R., Lok, P., Ya-Hui Lien, B., & Wu, C. M. (2008). Factors influencing organizational knowledge transfer: implication for corporate performance. *Journal of knowledge management*, 12(3), 84-100.
- Rivard, S., & Huff, S. L. (1988). Factors of success for end-user computing. *Communications of the ACM*, 31(5), 552-561.
- Robson, M. J., Katsikeas, C. S., Schlegelmilch, B. B., & Pramböck, B. (2019). Alliance capabilities, interpartner attributes, and performance outcomes in international strategic alliances. *Journal of World Business*, 54(2), 137-153.
- Santos, D. F. L. Basso, L. F. C. Kimura, H. & Kayo, E. K. (2014). Innovation efforts and performances of Brazilian firms. *Journal of Business Research*. 67(4): 527-535.
- Wehn, U., & Montalvo, C. (2018). Knowledge transfer dynamics and innovation: Behaviour, interactions and aggregated outcomes. *Journal of Cleaner Production*, 171, 56-68.

- Wei, Y., & Miraglia, S. (2017). Organizational culture and knowledge transfer in project-based organizations: Theoretical insights from a Chinese construction firm. *International Journal of Project Management*, 35(4), 571-585.
- Yousafzai, S. Y., Pallister, J. G., & Foxall, G. R. (2003). A proposed model of e-trust for electronic banking. *Technovation*, 23(11), 847-860.